

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ

ሐጎስ ወልዱ

ዳኝ መላኩ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

ዓለ. መሐመድ

አመልካች፡- ወ/ሮ አሰገደች ዘርጋው ቀረቡ

ተጠሪ፡- አቶ አየሰ ንዳኔ ጠበቃ አቶ ዘነበ አሰፋ ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትና የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ እንዲታረምልኝ በማለት የሰበር ማመልከቻ ስላቀረቡ ነው። የክርክሩ መነሻ ተጠሪ ለፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ያቀረቡት የክስ ማመልከቻ ነው። ተጠሪ በሥር ፍርድ ቤት በከሳሽነት ቀርቦ ተከላሽ /አመልካች/ መጋቢት 19 ቀን 2000 ዓ.ም በተደረገ የብድር ውል ስምምነት ብር 105,000 /አንድ መቶ አምስት ሺህ ብር/ ወስደዋል። ተከላሽ /አመልካች/ የተበደሩትን ገንዘብ እስከ ሰኔ 19 ቀን 2000 ዓ.ም ድረስ ሊከፍሉ በዚህ ጊዜ ውስጥ ካልከፈሉ ቅጣት ብር 30,000 /ሰላሣ ሺህ ብር/ ጨምረው ሊከፍሉ ተስማምተዋል። ተከላሽ የብድር ገንዘቡን በውሉ በተሰጠው ጊዜ ውስጥ ያልከፈሉ በመሆኑ ብር 135,000 /አንድ መቶ ሰላሣ አምስት ሺህ ብር/ ከህጋዊ ወለድ ጋር እንዲከፍሉ ይወሰንልኝ የሚል ክስ አቅርበዋል። አመልካች በሥር ፍርድ ቤት በተከላሽነት ቀረበው ከከላሽ /ተጠሪ/ ጋር የብድር ውል ያደረግሁ መሆኑ አይካድም። ሆኖም ከላሽ /ተጠሪ/ ውሉን ካስፈረሙኝ በኋላ የውሉን ኮፒ ላምጣ ብሎው ገንዘቡን ሳይሰጡኝ በመሰውራቸው ጉዳዩን በሽምግልና ስክታተል ቆይቼ አሁን በወንጀል ክስ ማደግ ወጥቶባቸዋል። ስለሆነም ከላሽ /ተጠሪ/ የብድር ውሉ ገንዘቡን ተቀብያለሁ ብዬ ከፈረምኩ በኋላ ገንዘቡን ሳይሰጡኝ የተሰወረ በመሆኑ ውሉ ፈራሽ ተደርጎ ክሉ ውድቅ እንዲደረግልኝ በማለት መልስ ሰጥተዋል። የሥር ፍርድ ቤት የግራ ቀኝን ክርክርና ማስረጃ ከመረመረ በኋላ ተከላሽ /አመልካች/ ብር 105,000 በብድር ከከላሽ /ተጠሪ/ የወሰዱ መሆኑን በመግለፅ መጋቢት 19 ቀን 2000 ዓ.ም በተደረገው የብድር ውል ላይ ፈርመዋል። ስለሆነም ተከላሽ /አመልካች/ በውል ወስኛለሁ ብለው በፅሁፍ ያረጋገጡትን ገንዘብ ተጠሪ /ከላሽ/ ያልሰጡኝ መሆኑን በሰው ምስክር ላስተባብል በማለት ያቀረቡት ክርክር የፍታብሔር ህግ ቁጥር 2005/1/ እና የፍታብሔር ህግ ቁጥር 2006 ድንጋጌዎችን የሚቃረን በመሆኑ የህግ መሠረት የለውም። ውሉ በተንኮል የተደረገ አይደለም ውሉ ለሞራልና ለህግ ተቃራኒ አይደለም። ስለሆነም ተከላሽ /አመልካች/ የተበደሩትን ብር 105,000 በውሉ የተስማሙትን የቅጣት ገንዘብ ብር 30,000 በድምሩ

135,000 /አንድ መቶ ሰላሣ አምስት ሺህ ብር/ ከሰኔ 19 ቀን 2000 ዓ.ም ጀምሮ ከሚታሰብ ዘጠኝ ፐርሰንት ወለድ ጋር ይከፈሉ በማለት ወሰኗል።

አመልካች በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርቦዋል። የከፍተኛው ፍርድ ቤት የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኋላ የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የሰጠውን ውሳኔ አፅንቶታል አመልካች ነሐሴ 17 ቀን 2002 ዓ.ም በተገቢ የሰበር አቤቱታ በእኔና በተጠሪ መካከል የተደረገው ውል በተንኮል ላይ የተመሠረተና ተጠሪ ግዴታቸውን ያልተወጡበት ውል ነው። በውሉ የተገለፀውን ገንዘብ ያልሰጡኝ መሆኑን በምስክሮች ለማስረዳት ያቀረብኩት ጥያቄ የበታች ፍርድ ቤቶች ውድቅ ማድረጋቸው የፍታብሔር ህግ ቁጥር 1704 እና የፍታብሔር ህግ ቁጥር 2009/1/ን ያላገናዘበና መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ እንዲታረምልኝ በማለት አመልክተዋል። ተጠሪ በበኩላቸው አመልካችና እኔ ያደረገው የብድር ውል ገንዘቡን መውሰዳቸውን ያረጋግጣል። አመልካች ተዋዋይ እንጅ ሶስተኛ ወገን ባለመሆናቸው የፍታብሔር ህግ ቁጥር 2009 በጉዳዩ አግባብነት የለውም። ስለሆነም የበታች ፍርድ ቤቶች የፍታብሔር ህግ አንቀፅ 2005 እና አንቀፅ 2006ን መሠረት በማድረግ የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የሌለበት በመሆኑ የሰበር አቤቱታው ውድቅ እንዲደረግልኝ በማለት ህዳር 29 ቀን 2003 ዓ.ም በዕሉፍ ባቀረቡት መልስ ተከራክረዋል። አመልካች ታህሣሥ 14 ቀን 2003 ዓ.ም በተገቢ የመልስ መልስ ተጠሪ ውሉ መፈረሙን እንጂ ውሉ መፈፀሙን አላስረዳም። እኔ ውሉ ከተፈረመ በኋላ የብድር ገንዘቡን ያልሰጠኝ መሆኑን በማስረጃ ለማስተባበል ያቀረብኩት ጥያቄ አላግባብ ተከልክያለሁ በማለት ተከራክረዋል።

ከሥር የክርክሩ አመጣጥና በሰበር ግራ ቀኙ ያቀረቡት ክርክር ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም ጉዳዩን መርምረናል። ጉዳዩን እንደመረመርነው የበታች ፍርድ ቤቶች አመልካች ብር 105,000 /አንድ መቶ አምስት ሺህ ብር/ የብድር ገንዘብ ለተጠሪ እንዲከፍሉ የሰጡት ውሳኔ በአግባቡ ነው ወይስ አይደለም; የበታች ፍርድ ቤቶች አመልካች ብር 30,000/ሰላሣ ሺህ ብር/ እና ወለድ ለተጠሪ እንዲከፍሉ የሰጡት ውሳኔ በአግባቡ ነው ወይስ አይደለም የሚሉት ጭብጦች መታየት ያለባቸው ሆነው አግኝተናቸዋል።

1. የመጀመሪያውን ነጥብ በተመለከተ አመልካች ከተጠሪ ብር 105,000/አንድ መቶ አምስት ሺህ ብር/ በብድር ከተጠሪ ተቀብለው የወሰዱ መሆኑን አመልካችና ተጠሪ መጋቢት 19 ቀን 2000 ዓ.ም ባደረጉት የብድር ውል አረጋግጠው ፈርመዋል። አመልካች ውሉ በተንኮል የተደረገ ነው። ተጠሪ ከፈረምኩለት በኋላ በውሉ ላይ የተጠቀሰውን ገንዘብ አልሰጠኝም። ውሉ መሠረታዊ ስህተት ያለበት ስለሆነ ፈራሽ ነው የሚል ክርክር አቅርቦዋል። አመልካች ከተጠሪ በውሉ የተገለፀውን ገንዘብ ለመበደር ወደውና ፈቅደው የብድር ውል ስምምነት ያደረጉ መሆኑንና በብድር ውሉ ላይ የፈረሙ መሆኑን በአመልካች የተካደ ፍሬ ጉዳይ አይደለም። ከዚህ የምንረዳው አመልካችና ተጠሪ ያደረጉት የብድር ውል በፍታብሔር ህግ ቁጥር 1698 በተደነገገው መሠረት መሠረታዊ ስህተት የሌለበት በመሆኑና ውሉ በፍታብሔር ህግ ቁጥር 1704 በሚደነገገው መሠረት በተንኮል የተደረገ ስለመሆኑ ማረጋገጫ ያልቀረበበት በመሆኑ አመልካች ውሉ ፈራሽ ነው በማለት የሚያቀርቡት ክርክር የህግ መሠረት ያለው ሆኖ አላገኘውም።

የአመልካች ክርክር በባህሪው የብድር ውል ስምምነት ሲደረግ ውሉ ጉድለት አለበት የሚል ሣይሆን ተጠሪ በብድር ውሉ መሠረት የብድር ገንዘቡን አልሰጠኝም በውሉ የተገለፀውን ግዴታውን አልተወጣም የሚል ነው። ተጠሪ በበኩላቸው አመልካች የብድር ገንዘቡን የተቀበሉ መሆኑን በነፃ ፈቃዳቸው አንብበው ተስማምተው በፊርማቸው ያረጋገጡ መሆኑን መጋቢት 19 ቀን

2000 የተደረገው የብድር ውል አስረጅ ነው። ስለዚህ አመልካች ገንዘብን አልተቀበልኩም በማለት የሚያቀረቡት ክርክር ተገቢ አይደለም በማለት ተከራክረዋል። አመልካችና ተጠሪ መጋቢት 19 ቀን 2000 ዓ.ም ያደረጉት ውል አመልካች በውሉ ሰነድ የተገለፀውን ገንዘብ ከተጠሪ ተቀብለው የወሰዱ ስለመሆኑ ሙሉ እምነት የሚጣልበት በቂ መስረጃ እንደሆነ በፍታብሔር ህግ ቁጥር 2005 ንዑስ አንቀፅ 1 የተደነገገ በመሆኑና አመልካች በብድር ውሉ ላይ ከተጠሪ ገንዘብ የተቀበሉ መሆኑን የሚገልፀውን ህግ በሰው ምስክር ወይም በህሊና ግምት ማስረጃ በማቅረብ ለማስተባበል እንደማይፈቅድላቸው በፍታብሔር ህግ ቁጥር 2006 ንዑስ አንቀፅ 2 አስገዳጅ ድንጋጌ የተደረገገ በመሆኑ አመልካች ገንዘቡን ያልተቀበልኩ መሆኑን በምስክር እንዳላሰረዳ የበታች ፍርድ ቤቶች አላገባብ ከለከሉኝ በማለት ያቀረቡት አቤቱታ የህግ መሠረትና ድጋፍ ያለው ሆኖ አላገኘውም። አመልካች በብድር ውሉ ገንዘብ እንደተቀበሉ የሚገልፀውን ህይለ ቃል ለመቃወም የሚችሉት ተጠሪ ቃል መሀላ እንዲፈፅም በመጠየቅ እንደሆነ በፍታብሔር ህግ ቁጥር 2006 ንዑስ አንቀፅ 1 ተደንግጓል። አመልካች ተጠሪ ቃል መሀላ እንዲፈፅላቸው ያቀረቡት ክርክር ያሌለ መሆኑን ከሥር ፍርድ ቤት ውሳኔ ተገንዝበናል። በመሆኑም የበታች ፍርድ ቤቶች የአመልካችን ክርክር ውድቅ በማድረግ አመልካች የተበደሩትን ብር 105,000 /መቶ አምስት ሺህ ብር / ለተጠሪ እንዲከፍሉ የሰጡት ውሳኔ ከላይ የተገለፁትን የህግ ድንጋጌዎች መሠረት ያደረገና የህግ ስህተት የሌለበት በመሆኑ የአመልካችን አቤቱታ አልተቀበልነውም።

2. ሁለተኛውን ጭብጥ በተመለከተ አመልካች መጋቢት 19 ቀን 2000 ዓ.ም በብድር የወሰዱትን ገንዘብ እስከ ሰኔ 19 ቀን 2000 ዓ.ም ለመመለስ የብድር ገንዘቡን እስከ ሰኔ 19 ቀን 2000 ዓ.ም ካልመለሱ መቀጫ ብር 30,000 /ሰላሳ ሺህ ብር/ ለተጠሪ ለመክፈል ተስማምተዋል። አንደኛው ወገን ግዴታውን ያልፈፀመ ወይም አጉድሎ ወይም አዘግይቶ የፈፀመ እንደሆነ የሚከፍለውን መቀጫ ተዋዋዮቹ አስቀድመው በውላቸው ለመወሰን እንደሚችሉ በመሠረታዊ መርህነት በፍታብሔር ህግ ቁጥር 1889 ተደንግጓል። ሆኖም ከዚህ ጠቅላላ መርህ የሚገድቡ በልዩ ሁኔታ የተደነገጉ ድንጋጌዎች ተዋዋዮች የሚያደርጉትን የመቀጫ ስምምነት መጠን የሚገደቡና የሚከለክሉ በሆነ ጊዜ የፍታብሔር ህግ ቁጥር 1889 ድንጋጌ ተጠቃሽና ተፈጻሚ የሚሆንበት ምክንያት የሌለ መሆኑን ተቀባይነት ካለው የህግ ድንጋጌዎች አተረጎግም ለመረዳት ይቻላል። የብድር ገንዘብ አመላለሱን አስመልክቶ ተበዳሪው የብድር ገንዘቡን በውሉ በተጠቀሰው ጊዜ ከመክፈል የዘገየ እንደሆነ ለአበዳሪው በኪሣራ መልክ የሚከፍለው በፍታብሔር ህግ በተደነገገው መሠረት የወለድ ገንዘብ እንደሆነ በፍታብሔር ህግ ቁጥር 2489 ንዑስ አንቀፅ 1 የተደነገገ ሲሆን በህግ ከተፈቀደው የወለድ መጠን በላይ ተበዳሪው መቀጫ እንዲከፈል የሚደረግ ስምምነት ፈራሽ እንዲሆን በፍታብሔር ህግ ቁጥር 2489 ንዑስ አንቀፅ 2 በግልፅ ተደንግጓል። በያዘነው ጉዳይ አመልካች በተጠሪ በብድር የወሰዱትን ገንዘብ በሶስት ወር ጊዜ ውስጥ ማለትም እስከ ሰኔ 19 ቀን 2000 ዓ.ም ካልመለሱ ብር 30,000 /ሰላሳ ሺህ ብር/ ለተጠሪ ለመክፈል ያደረጉት ስምምነት የፍታብሔር ህግ ቁጥር 2489 ንዑስ አንቀፅ 2 አስገዳጅ ድንጋጌን የሚጥስና ህጋዊ ውጤት የሌለው ነው። በመሆኑም የበታች ፍርድ ቤቶች አመልካች በመቀጫ መልክ በተጠሪ ብር 30,000 /ሰላሳ ሺህ ብር/ ለመክፈል ያደረጉት ስምምነት በፍታብሔር ህግ ቁጥር 1889 ከተደነገገው ጠቅላላ መርህ በተለየ ሁኔታ በፍታብሔር ሕግ ቁጥር 2489 ንዑስ አንቀፅ 2 ክልከላ የተደረገበት መሆኑን ሳይገናኘብ የሰጡትና መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል።

ከላይ ከተገለፀው በተጨማሪ አመልካች በብድር ውሉ መሠረት ገንዘቡን በወቅቱ ባለመመለሳቸው መቀጫ ለተጠሪ ብር 30,000 /ሰላሳ ሺህ ብር/ እንዲከፍሉ በወሰኑት የበታች ፍርድ

ቤቶች በተደራቢነት አመልካች የዋናውን ብድርና የመቀጫ ገንዘብ ከሰኔ 19 ቀን 2000 ዓ.ም ጀምሮ የሚታሰብ ዘጠኝ ፐርሰንት ወለድ እንዲከፍሉ የሰጡት ውሳኔ ህጋዊ መሠረት የሌለውና የአመልካችና የተጠሪን የብድር ውል ስምምነት መሠረታዊ ይዘትና የሚያስከትለውን ህጋዊ ውጤት ግንዛቤ ውስጥ ያላስገባና መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል።

ስለሆነም የበታች ፍርድ ቤቶች አመልካች ለተጠሪ ብር 105,000 /አንድ መቶ አምስት ሺህ ብር/ የሆነውን የብድር ገንዘብ ብድሩ መመለስ ካለበት ከሰኔ 19 ቀን 2000 ዓ.ም ጀምሮ ከሚታሰብ ዘጠኝ ፐርሰንት ወለድ ጋር እንዲከፍሉ የሰጡት ውሳኔ የህግ ስህተት የለበትም። ሆኖም አመልካች ለተጠሪ መቀጫ ብር 30,000 /ሰላሳ ሺህ ብር/ ከሰኔ 19 ቀን 2000 ዓ.ም ጀምሮ ከሚታሰብ ዘጠኝ ፐርሰንት ወለድ ጋር እንዲከፍሉ የሰጡት ውሳኔ የፍታብሔር ህግ ቁጥር 2489 ንዑስ አንቀጽ 2 አስገዳጅ ድንጋጌን የሚጥስና መሠረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ያለበት ነው። በሌላ በኩል አመልካች የፍታብሔር ህግ ቁጥር 2009 ንዑስ አንቀጽ 1 ድንጋጌን በመጥቀስ በብድር ውሉ ላይ ገንዘብ ተቀብያለሁ በሚል አገላለጽ የተፃፈው ቃል ሀሰተኛ መሆኑን በምስክር ለማስተባበል ያቀረቡት ጥያቄ የፍታብሔር ህግ ቁጥር 2009 ንዑስ አንቀጽ 1 ይዘትና ተፈጻሚነት ያገናዘበ ሆኖ አላገኘውም። የፍታብሔር ህግ ቁጥር 2009 ንዑስ አንቀጽ 1 መሠረት በውል ሰነድ የተፃፈን ቃል ሀሰተኛ መሆኑን በማናቸውም አይነት ማስረጃ ለማስተባበል ሰነዱን የፃፈው ወይም የተቀበለው የመንግስት መሥሪያ ቤት ባለሥልጣን አለመሆኑን በውሉ ላይ የተፃፈውን ቃል ለማስተባበል ጥያቄ ያቀረበው ሰው የውሉ ተዋዋይ ሳይሆን ሶስተኛ ወገን ተከራካሪ መሆኑን ማረጋገጥ እንደሚገባ በግልፅ ይደነግጋል።

በያዘነው ጉዳዩ የአመልካችና የተጠሪ ውል በመንግስት መሥሪያ ቤት ባለስልጣን የፃፈው ወይም የተቀበለው ሰነድ አለመሆኑ የተረጋገጠ ቢሆንም በውሉ ውስጥ ያለውን ቃል ሀሰተኛነት ለማስተባበል የጠየቁት አመልካች የብድር ውሉ ተዋዋይ ወገን እንጂ ሶስተኛ ወገን ተከራካሪ አይደሉም። ስለሆነም አመልካች የፍታብሔር ህግ ቁጥር 2009 ድንጋጌዎችን በመጥቀስ የውሉን ቃል ሀሰተኛነት በምስክር ለማስረዳት ያቀረቡት ጥያቄ የህግ መሠረት ያለው ሆኖ አላገኘውም። በመሆኑም የበታች ፍርድ ቤት ብር 30,000 /ሠላሳ ሺህ ብር/ መቀጫና ለዚህ የመቀጫ ገንዘብ ከሰኔ 19 ቀን 2000 ዓ.ም ጀምሮ የሚታሰብ ወለድ አመልካች ለተጠሪ እንዲከፍሉ የሰጡት የውሳኔ ክፍል ብቻ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበትና የፍታብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 348 ንዑስ አንቀጽ 1 መሠረት ሊሻሻል የሚገባው ነው በማለት ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትና የከፍተኛው ፍርድ ቤት ውሳኔ ተሻሽሏል።
2. አመልካች ብር 105,000 /መቶ አምስት ሺህ ብር/ ከሰኔ 19 ቀን 2000 ዓ.ም ጀምሮ ከሚታሰብ ወለድ ጋር ለተጠሪ ይክፈሉ በማለት ወስነናል።
3. አመልካች የመቀጫ ገንዘብ ብር 30,000 /ሰላሳ ሺህ ብር/ እና ይህ የመቀጫ ገንዘብ የሚወልደውን ወለድ ለተጠሪ የመክፈል ግዴታና ኃላፊነት የለባቸውም ብለናል።
4. በዚህ ፍርድ ቤት ያወጡትን ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኝ ለየራሳቸው ይቻሉ። መዝገቡ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቅ/መ

0356